

Iwona Malinowska
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

Artykuły hasłowe wykrzykników w różnych rosyjsko-polskich i polsko-rosyjskich słownikach. Krytyka i próba definicji

Podstawowymi i nieodłącznymi pomocnikami tłumacza są słowniki dwujęzyczne. Wykrzykniki należą do konkretnego języka i konkretnej kultury, wobec czego, podobnie jak inne leksemy, wymagają przekładu. Jednak nie zawsze odpowiedniki słownikowe wykrzykników mogą być wykorzystane jako gotowe jednostki tekstowe. Związane jest to z semantyką wykrzykników, która w zależności od określonej sytuacji komunikacyjnej może przybierać różne warianty. Wydaje się niemożliwe zaproponowanie w słowniku przekładowym jednoznacznego wariantu tłumaczenia szeregu wykrzykników, gdyż większość z nich dysponuje ogromną skalą semantyczno-pragmatyczną. Jedynie na podstawie konkretnej sytuacji komunikacyjnej można decydować o różnorodnych odcieniach emocji wyrażanych przez dużą grupę tych jednostek. To właśnie konkretna sytuacja komunikacyjna, kontekst, do którego odnosi się wypowiedź autora, monolog, wypowiedzi współrozmówców w dialogu, poprzedzające lub objaśniające wykrzykniki, decydują o jego konkretnym znaczeniu w przekładzie. Zatem pojawia się potrzeba odwoływania się leksykografów do bogatego korpusu tekstów. Przykładowo, dużą liczbę ekwiwalentów semantycznych można znaleźć w tłumaczeniu wykrzyknika: *бom meбe паз – masz ci los; masz tobie; a to ci sztuka; proszę, proszę...; niech to licha; u diabła* itd. W celu adekwatnego przekładu należy umiejętnie dokonać wyboru między proponowanymi wariantami wyrażenia wykrzyknikowego, uwzględniając odpowiedniości odcieni emocjonalnych kontekstu w obu językach.

Zadaniem małych słowników rosyjsko-polskich i polsko-rosyjskich jest głównie pomoc w codziennej komunikacji. Słowniki dwujęzyczne o ograniczonym zasięgu leksyki z serii małych, podręcznych, ilustrowanych, kieszonkowych służą przede wszystkim w procesie porozumiewania się ludzi w żywych, bezpośrednich kontaktach, zapewniają sprawną komunikację w życiu codziennym¹. Codzienna

¹ H. Bartwicka, *Słownictwo potoczne w małych słownikach polsko-rosyjskich*, [w:] J. Wawrzyńczyk (red.), *Studia ze współczesnej leksykografii polsko-rosyjskiej*, Toruń 1990, s. 5.

komunikacja to jednak nie styl wysoki, literacki czy naukowy. Oprócz słownictwa wspólnostylowego, neutralnego – w swobodnych rozmowach w znacznej mierze występują wyrazy i wyrażenia potoczne. One właśnie są naturalnym elementem języka mówionego, nadają mu spontaniczny charakter². Do wspomnianych wyrazów i wyrażeń potocznych należą niewątpliwie wykrzykniki. Zatem grupa tych leksemów powinna znaleźć odzwierciedlenie w opracowaniach leksykograficznych mniejszego formatu. Czy jest tak w istocie? ISRPPRB³, będący prawdziwym wzorcem zmian w leksykografii minionego stulecia, wielokrotnie wznawiany, zawiera jednak nieliczne hasła wykrzyknikowe, jak np.: *ach; Boże; cześć; czotem; dzięki; dzięki Bogu; halo; mój Boże; no czy stop*. Nie znajdziemy w nim natomiast takich reprezentantów interiekcji jak: *broń Boże; cholera; do diabła; ech; fuj; kurczę; oj; rany boskie; tss; uf* itd., obecnych w codziennej komunikacji, w żywych i spontanicznych kontaktach, licznie odzwierciedlanych w literaturze. Autor, co prawda, zastrzega we wstępie, iż do słownika nie weszły wyrazy wulgarne oraz wyrażenia o specjalnym zabarwieniu emocjonalnym i ekspresywnym⁴, wobec czego należałoby z góry odrzucić obecność jednostek: *cholera; kurczę*, ewentualnie *do diabła*. Pozostałe wymienione wyżej jednostki nie wydają się być nacechowane zbyt mocno, choć jak wszystkie wykrzykniki niosą ze sobą pewien ładunek emocjonalny.

Konieczność opisanie wykrzykników była widoczna przy powstawaniu słownika Dymitra Hessena i Ryszarda Stypuły. Ta potrzeba zadecydowała o dość szerokim, choć dalekim od wyczerpującego, uwzględnieniu tych jednostek we wspomnianym słowniku.

Jednak sposób i zakres prezentacji wykrzykników wymaga pewnych modyfikacji. Niezbędna korekta wynika zarówno z faktu, iż w okresie, jaki upłynął od powstania tych słowników, pojawiły się nowe wykrzykniki, zaszły zmiany w semantyce niektórych z nich, w częstotliwości ich występowania, jak i w przyjętych nowoczesnych zasadach tworzenia słownika przekładowego. Jak pisze Wojciech Chlebda, „powojenną dwujęzyczną leksykografię polską cechuje w ogóle pewien rodzaj „inercji leksykograficznej”: zmienia się format i objętość słowników, natomiast sam typ artykułu hasłowego, jego struktura, a nawet zawartość (konkretne ekwiwalenty przekładowe) przedrukowywane są od słownika do słownika w zasadzie bez zmian (...)”⁵. Nowoczesny słownik niewątpliwie powinien nadążać za rozwojem teorii leksykografii dwujęzycznej, ale także semantyki oraz badań konfrontatywnych. Nowoczesny słownik nie może być ilustracją badań językowych sprzed wielu lat.

² Ibidem.

³ Skróty słowników zamieszczono na końcu artykułu.

⁴ A. Bogusławski, *Ilustrowany słownik rosyjsko-polski, polsko-rosyjski*, Warszawa 1978, s. 5.

⁵ W. Chlebda, *Czym jest – a czym mógłby być słownik przekładowy?* [w:] J. Wawrzyńczyk (red.), *Studia ze współczesnej leksykografii polsko-rosyjskiej*, Toruń 1990, s. 48.

Przyjrzyjmy się bliżej opisowi leksykograficznemu haseł wykrzyknikowych, zamieszczonych w WSPRHS.

WSPRHS nie uwzględnia wielu spośród zaobserwowanych w literaturze przekładowej par ekwiwalentów wykrzykników i wyrażeń wykrzyknikowych. Zjawisko to stanowi zapewne rezultat kontekstowego charakteru wielu odpowiedniości. Jednak niektóre z nieuwzględnionych ekwiwalentów są na tyle istotne, że ich brak zakłóca w pewnym stopniu odbiór jednostki. Na przykład, zarówno pod hasłem: *na litość boską*, jak i *na Boga* umieszczono jeden odpowiednik *паду бога*, natomiast pominięto, jak się wydaje, równie adekwatne ekwiwalenty: *Господи Боже мой* w odniesieniu do pierwszego wyrażenia i *скажете на милость* w stosunku do drugiego, które mogą być wymiennie użyte w zależności od nasilenia ekspresji wypowiedzi i wyrażanej emocji. Poza tym wyrażenie *na litość boską* niesie mocniejszy ładunek emocjonalny, zawsze o silnie negatywnym zabarwieniu, co przemawia za zweryfikowaniem ich przekładowych odpowiedników.

Oddzielny problem stanowią całe wyrażenia wykrzyknikowe. Aby dowiedzieć się, jak przetłumaczyć wyrażenie *masz ci los!* należy formę „*masz*” sprowadzić do bezokolicznika *mieć* i pod tym hasłem szukać właściwej informacji⁶. Przyjęcie zasady umieszczania związków wyrazowych w obrębie haseł wywoływanych przez poszczególne jego komponenty pociąga za sobą konieczność kilkakrotnego umieszczenia tej samej jednostki w słowniku⁷. Jak z tego wynika, poszukiwanie danego wyrażenia staje się czasochłonne, a często również bezowocne. Należałoby zatem zastanowić się nad umieszczeniem wyrażeń wykrzyknikowych jako odrębnych haseł. Tę wadę likwiduje WSRPW umieszczając to wyrażenie w kluczu polsko-rosyjskim jako oddzielne hasło. Jednak w wersji pełnej WSRPW wraca do poprzedniego rozwiązania i umieszcza wykrzyknik również pod hasłem *mieć*. (Analogicznie sytuacja przedstawia się w NSRPPR.) Jak można domyślać się, problem ten pojawia się również w słownikach rosyjsko-polskich. Poszukując przekładu wyrażenia *с ума сойму!* w WSRPM, odnajdujemy je pod hasłem rzeczownika *ум*, natomiast w WSRPW oraz NSRPPR – w artykule czasownika *сойму*. Już ten jeden przykład dowodzi, że omawiany problem wymaga leksykograficznej korekty, a kwestię umieszczenia wyrażeń wykrzyknikowych w słownikach dwujęzycznych warto poddać dyskusji.

Słowniki przekładowe powinny uwzględniać wykrzykniki w szerszym wymiarze. Pożądane byłoby, aby artykuł hasłowy słownika dwujęzycznego zawierał informację o osobliwościach użycia wykrzyknika oraz ładunku stylistycznym. Warto ponadto nadmienić, iż istnieje duża grupa wykrzykników właściwych wymagająca dodatkowej charakterystyki graficznej w słownikach dwujęzycznych. W za-

⁶ Zob.: R. Lewicki, *Uwagi o kolokwializmach w leksykografii polsko-rosyjskiej*, [w:] J. Wawrzyńczyk (red.), *Studia ze współczesnej leksykografii polsko-rosyjskiej*, Toruń 1990, s. 74.

⁷ Ibidem, s. 74.

leżności bowiem od reduplikacji, charakterystycznej dla tej grupy, oraz długości dźwięku, może zmieniać się semantyka leksemów wykrzyknikowych, ewentualnie stopień nasilenia wyrażanej emocji, np.: *oŭ!*- *zdziwienie*; *oŭ-oŭ-oŭ!* – *niepokój, współczucie*; *ox!* – *niezadowolenie, żal*; *oox!* – *oburzenie*; *oj!* – *żał, groźba, ból*; *ojoj!* – *zdumienie*.

Cechą charakterystyczną opisu leksykograficznego wielu artykułów hasłowych w słownikach przekładowych, w tym również interesujących nas wykrzykników, jest zastosowanie tzw. ciągów wyliczeniowych ekwiwalentów. Jak słusznie zauważa J. Wawrzyńczyk, „to nierzadko całe łańcuszki odpowiedników przy jednym translandzie”⁸, leksemy oddzielone jedynie średnikami lub przecinkami. Taką informację otrzymujemy w WSPRHS, przede wszystkim w przekładzie leksemów wykrzyknikowych właściwych, np.: *ach, e, ej, och, oho*. Jan Wawrzyńczyk podkreśla, że „artykuły takie przypominają swoją budową słowniki wyrazów bliskoznacznych. Takie ciągi translatów czynią ze słownika dwujęzycznego, przekładowego, dzieło funkcjonalnie heterogeniczne. Dla rosyjskiego odbiorcy słownika stanowią zagadkę, z braku wskazówek pomocniczych pozostawia się go bez rady, skazuje na zupełnie przypadkowy wybór odpowiednika”⁹. Halina Bartwicka zauważa, że „hasła z tak rozbudowanym szeregiem synonimicznym nie są czytelne, nie odznaczają się przejrzystością i konsekwencją. Zmuszają odbiorcę do dodatkowego szperania w skorelowanym słowniku, w jego odwrotnej części. Mimo to odbiorca często pozostaje w niepewności, czy wybór jednego z podanych ekwiwalentów jest optymalny”¹⁰. Zatem należy powątpiewać w użyteczność haseł, w których po wyrazie w języku wejściowym jedynie wylicza się ekwiwalenty w języku wyjściowym. Ograniczanie odpowiedniości przekładowych jest zadaniem niezwykle istotnym, jednak z drugiej strony zasada ta nie powinna prowadzić do skrajności. Oczywiście w każdym słowniku dwujęzycznym mogą znaleźć się artykuły hasłowe, w których w roli translatów występują dublety leksykalne. Jeśli między nimi brak jakichkolwiek różnic znaczeniowych, stylistycznych i dystrybucyjnych, jeśli są równorzędne i wymienne w dowolnym kontekście, to nie ma potrzeby ich eliminowania¹¹.

Rozwiązaniem tego problemu leksykograficznego jest umieszczenie translatu w szerszym kontekście oraz zastosowanie odpowiednich kwalifikatorów, co ułatwiłoby – jak pisze Wawrzyńczyk – „wybór odpowiedniego ekwiwalentu użytkownikowi słownika, który w tej sytuacji zmuszony jest wybierać odpowiedniki na chybił trafił, co na ogół prowadzi do błędów w generowanym tekście obcojęzycz-

⁸ J. Wawrzyńczyk, *O rozwoju leksykografii rosyjsko-polskiej*, „Przegląd Rusycystyczny”, 1992, z. 3-4, s. 62.

⁹ Ibidem, s. 62.

¹⁰ H. Bartwicka, *Ze studiów...*, Warszawa 2006, s. 9.

¹¹ Ibidem, s. 15.

nym¹². Bartwicka uważa, że „artykuł hasłowy w miarę możliwości powinien być tak opracowany, by każdy punkt (znaczenie) stanowił realizację jednego semu i by zawierał jeden, ewentualnie dwa, ekwiwalenty¹³. W innym miejscu autorka precyzuje, iż „zminimalizowane przedstawienie struktury semantycznej wyrazów osiąga się poprzez jak najtrafniejszy dobór odpowiedniości przekładowych z uwzględnieniem różnorodnych sytuacji użycia leksemów, zaś uniknięcie wprowadzenia szerokiego materiału ilustracyjnego, wielu połączeń wyrazowych jest możliwe wtedy, gdy stosuje się zwarte i przejrzyste nawiasowe objaśnienia dodatkowe¹⁴”.

Rodzaj proponowanych poprawek w opisie już zamieszczonych haseł wykrzyknikowych w WSPRHS dotyczy zatem zredukowania i sprecyzowania ilości ekwiwalentów w niektórych artykułach hasłowych.

Jedno z nowszych dzieł polsko-rosyjskiej leksykografii przekładowej WSPRW Wawrzyńczyka oraz zespołu naukowego pod jego redakcją, proponuje szerokie, choć nie wyczerpujące, ujęcie leksemów wykrzyknikowych. Odstępstwem od tradycyjnego opisu leksykograficznego jest pominięcie krytykowanych wyżej przecinków i średników, a w zamian zastosowanie ukośnika, np. *oj* – *аў/оў*, *o* – *о/а*. Odnotować również należy zastosowanie maksymalnej liczby artykułów z jednym ekwiwalentem, np. *ach* – *ax*, *och* – *ox*, *oho* – *эге*, *rany boskie!* – *Господу боже моў!*. WSPRW jako pierwszy słownik przekładowy wprowadza również tak powszechnie używany w języku polskim wykrzyknik *o matko*, wraz z jego odpowiedniościami: *матушки/матушки моу/ матушки светы*.

Podobnymi założeniami leksykograficznej obróbki, kierują się autorzy w najnowszym słowniku przekładowym NSRPPR, również pod redakcją Wawrzyńczyka. Można w nim jednak zaobserwować pewną niekonsekwencję w stosunku do omawianego wyżej WSPRW. W części rosyjsko-polskiej pod hasłem *матушка* umieszczono trzy warianty wyrażenia wykrzyknikowych z tymże leksemem, natomiast w części polsko-rosyjskiej wyrażenia *o matko* nie uwzględniono. Jeśli, jak piszą we wstępie autorzy, artykuły hasłowe prezentują pewien wybór aktualnego – neutralnego, nieksiążkowego, potocznego słownictwa języka rosyjskiego i polskiego¹⁵, to warto, aby także w szerszym wymiarze umieścić w nim jednostki wykrzyknikowe, niewątpliwie licznie obecne w rosyjskim i polskim języku potocznym.

Złożoność leksykograficznego opisu wykrzykników uwarunkowana jest specyfiką ich znaczenia, którego nie można przedstawić w sposób prosty i oczywisty dla innych części mowy. Wykrzyknik bowiem wyraża w subiektywny sposób emocjonalny stosunek do rzeczywistości, przy czym nie nazywa go. Duże znaczenie dla

¹² J. Wawrzyńczyk, *Nowoczesność polsko-rosyjskiej leksykografii przekładowej*, „Przegląd Humanistyczny”, 1980, nr 4, s. 190.

¹³ H. Bartwicka, *Ze studiów...*, Warszawa 2006, s. 11.

¹⁴ H. Bartwicka, *Słownictwo...*, s. 13.

¹⁵ Zob. *Nowy słownik rosyjsko-polski polsko-rosyjski*, pod red. J. Wawrzyńczyka, PWN, Warszawa 2008, s. 7.

ustalenia właściwej semantyki wykrzyknika ma intonacja, mimika i gest – jako informacje paralingwistyczne. Informacji tego typu nie dostarcza jednak żaden obecny na rynku wydawniczym słownik przekładowy. Uwzględnienie tych danych w artykule hasłowym w słowniku dwujęzycznym na pewno sprzyjałoby pełniejszemu zdefiniowaniu tych jednostek, ale również w sposób znaczący ułatwiło tłumaczowi dobór właściwego ekwiwalentu. Informacje te będą należeć zatem do proponowanych uzupełnień w definicjach haseł wykrzyknikowych.

Odrębny postulat stanowi zwiększenie liczebności haseł wykrzyknikowych w słownikach przekładowych. Zestaw haseł w słowniku jest uwarunkowany jego objętością, lecz niezależnie od niej słownik powinien odzwierciedlać strukturę leksykalną języka wyjściowego¹⁶. Uważa się, że leksykografowie dobierają hasła na podstawie prawdopodobieństwa subiektywnego wyrazów na podstawie swojej intuicji, nie zaś prawdopodobieństwa obiektywnego¹⁷. Dlatego też tak niezbędne jest odwoływanie się leksykografów do korpusu tekstów. Z całą pewnością można jednak stwierdzić, że bez wykrzykników zostaje zachwiana wyrazistość i ekspresja w formułowaniu wypowiedzi. Znaczna część odpowiedników, jakie przynoszą teksty przekładów, ma charakter językowy i można, a częstokroć wręcz należy je ująć w słowniku przekładowym¹⁸. Istnieje cała gama wykrzykników, których nie spotykamy w żadnym słowniku przekładowym, choć ich częstość użycia w mowie i w piśmie jest ogromna. Są to chociażby wszystkie jednostki języka polskiego związane z osobą Jezusa Chrystusa¹⁹, jak np.: *(o) Chryste, Chryste Panie, (o) Jezu, Jezu Chryste*. Ponadto można by zastanowić się nad umieszczeniem w słownikach niektórych przekleństw, włączanych przez większość językoznawców do klasy wykrzykników, typu: *kurczę, kurka, kurka wodna, cholera, cholera jasna* itp., które z zamieszczonym przekładem słownikowym nie mają nic wspólnego. W sytuacji bowiem, gdy Rosjanin słysząc często nadużywane przez Polaków *kurczę* zaczyna posługiwać się odnalezionym w słowniku ekwiwalentem: *цупленок*, lub w sytuacji odwrotnej, gdy Polak poszukując przekładu „modnego” obecnie wśród Rosjan wykrzyknika: *блин* znajduje jedynie odpowiedniość: *blin* dochodzimy do paradoksu językowego, z jednoczesnym narażeniem odbiorcy słownika na śmieszność.

Wybór koncepcji artykułu hasłowego wykrzyknika i wyrażenia wykrzyknikowego jest sprawą niewątpliwie skomplikowaną, lecz bardzo pożądaną.

Jeśli wziąć pod uwagę sam artykuł hasłowy wykrzyknika, to do proponowanych kluczowych zagadnień w opracowywaniu tychże haseł należeć będzie:

1. maksymalna liczba artykułów prostych (według zasady: $a - b^{20}$);

¹⁶ Zob. H. Bartwicka, *Słownictwo potoczne...*, Toruń 1990, s. 13.

¹⁷ Zob. T. Piotrowski, *Zrozumieć leksykografię*, Wrocław 2001, s. 72.

¹⁸ Zob. R. Lewicki, *Uwagi o kolokwializmach...*, Toruń 1990, s. 67.

¹⁹ Leksemy te pojawiają się w WSPR J. Wawrzyńczyka jedynie jako imiona własne.

²⁰ J. Wawrzyńczyk, *Nowoczesność w...*, 1980, s. 190.

2. wskazówki w nawiasach informujące o okolicznościach użycia leksemu;
3. zastosowanie przecinków i średników tam, gdzie odpowiedniki są całkowicie wymienne;
4. ograniczenie materiału ilustracyjnego do niezbędnego;
5. umieszczenie informacji uzupełniającej (intonacja, mimika, gest).

Wszystko to decydować będzie o funkcjonalności słowników przekładowych.

Sztuka opracowywania słowników jest zajęciem na tyle złożonym, a wiedza z tym związana stanowi kopalnię na tyle rozległą i wielowarstwową, że jej penetracje mogą odbywać się w nieskończoność²¹. Należy pamiętać, że leksykograficzny opis jednostek wykrzyknikowych stanowi źródło informacji zarówno dla tłumaczy, jak i badaczy języka. Warto, by zakres i sposób prezentacji tych leksemów uległ proponowanym modyfikacjom. Warto również wypełnić istniejącą na polskim i rosyjskim rynku wydawniczym niszę i zastanowić się nad polsko-rosyjskim słownikiem wykrzykników, czerpiąc wzorce z już istniejącego „*Русско-английского словаря междометий*”²². Jak odnotowuje J. Wawrzyńczyk, „języki takie jak polski czy rosyjski to żywioły o szybko zmieniających się normach, zwłaszcza stylistycznych, co sprawia, że ich kolejne opisy leksykograficzne szybko się dezaktualizują (...)”²³. Wobec powyższego istnieje ciągła potrzeba tworzenia nowych słowników przekładowych oraz nieustanne korygowanie opisu leksykograficznego.

Konkludując, słowniki przekładowe, z serii małych czy kieszonkowych, których głównym zadaniem jest pomoc w bezpośrednich kontaktach powinny zawierać grupę wykrzykników o największej częstości użycia w codziennej komunikacji. Analiza słowników przekładowych dużego formatu pozwala stwierdzić, że uwzględniają one jednostki wykrzyknikowe szeroko, choć nie wyczerpująco. W opisie leksykograficznym niektórych leksemów wykrzyknikowych korekty wymaga objętość haseł. Chodzi o uzupełnienie materiału o pary przekładowe występujące w literaturze przedmiotu. Ten brak niektórych odpowiedniości może zakłócać odbiór wykrzyknika. Korekty leksykograficznej wymaga również sposób umieszczania wyrażenia wykrzyknikowych w słownikach dwujęzycznych. Zasada umieszczania związków wyrazowych w obrębie haseł wywoływanych przez komponenty prowadzi do „leksykograficznego bałaganu”. Proponuje się umieszczenie wyrażenia wykrzyknikowych jako odrębnych haseł. Ponadto znaczna grupa wykrzykników właściwych wymaga dodatkowej charakterystyki graficznej w słownikach przekładowych. Związane jest to z uzależnieniem określenia semantyki danego wykrzyknika od jego reduplikacji. Dodatkowej modyfikacji wymagają również hasła, w których po translacji wylicza się kilka translantów, oddzielając je jedynie przecinkami lub średnikami. W tym wypadku odbiorca zmuszony jest

²¹ H. Bartwicka, *Ze studiów...*, Warszawa 2006, s. 7.

²² Д. Квеселевич, В. Сасина, *Русско-английский словарь междометий*, Москва 2001.

²³ J. Wawrzyńczyk, *Wstęp do WSPR*, Warszawa 2005, s. 7.

do samodzielnego, często przypadkowego doboru ekwiwalentu. Zatem zadaniem istotnym staje się ograniczenie odpowiedniości przekładowych w myśl zasady: a – b. Do proponowanych uzupełnień należy także uwzględnienie w definicjach haseł wykrzyknikowych słowników przekładowych informacji dotyczących intonacji, mimiki i gestu, co sprzyjałoby pełniejszej eksplikacji i ułatwiło dobór ekwiwalentów. Postuluje się także zwiększenie liczby jednostek wykrzyknikowych. Brak wykrzykników to brak ekspresji, emocji, wyrazistości wypowiedzi. Częstość użycia ich w mowie i piśmie jest ogromna, zatem warto, by również słowniki przekładowe włączyły większą ich liczbę do swoich zasobów. Ponadto można by zastanowić się nad opracowaniem polsko-rosyjskiego słownika przekładowego jednostek wykrzyknikowych. Opis leksykograficzny omawianych jednostek jest zadaniem trudnym, co było wielokrotnie podkreślane, ale ich wielość, żywa obecność w mowie i piśmie, zróżnicowanie strukturalne, semantyczne, pragmatyczne, wielofunkcyjność z pewnością zasługują na rzetelną obróbkę leksykograficzną.

Wykaz skrótów i słowników

- ISRPPRB – A. Bogusławski, *Ilustrowany słownik rosyjsko-polski, polsko-rosyjski*, Warszawa 1978.
- WSPRHS – D. Hessen, R. Stypuła, *Wielki słownik polsko-rosyjski*, Warszawa 2001.
- WSRPM – A. Mirowicz, I. Dulewiczowa, I. Grek-Pabisowa, I. Maryniakowa, *Wielki słownik rosyjsko-polski*, Warszawa 1999.
- WSRPW – J. Wawrzyńczyk (red.), *Wielki słownik rosyjsko-polski z kluczem polsko-rosyjskim*, Warszawa 2004.
- WSPRW – J. Wawrzyńczyk (red.), *Wielki słownik polsko-rosyjski*, Warszawa 2005.
- NSRPPR – J. Wawrzyńczyk (red.), *Nowy słownik rosyjsko-polski, polsko-rosyjski*, Warszawa 2008.

SUMMARY

The Exclamation entry Articles in Various Russian-Polish and Polish-Russian Dictionaries. Criticism and Attempt to Define

The main aids for translators are translation dictionaries. Exclamations belong to a particular language and a particular culture, so like other lexemes they require translation. But equivalents in dictionaries not always can be used as ready-made text units. The author analyzed the exclamation entry articles in various Russian-Polish and Polish-Russian dictionaries. The paper is to show the shortcomings and propose corrections in processing lexicographical exclamation entries in bilingual dictionaries. Due to the frequency of their use in speech and writing, the author also proposes to increase the number of exclamation entries in dictionaries.